

دوفصلنامه تخصصی مؤسسه کتاب شناسی شیعه

سال دوم، شماره اول، بهار و تابستان ۱۳۹۰

I S S N 2 2 2 8 - 5 6 7 9

[illegible]

وفقیہ الامیر محمد بن ناصر الدین **خشش** علی مقام
نوح فی «الکرکی» از بابی خطهای کتب طبقات
امامیه در سابق به قلم رسیدن ذیل الدین العاملی
تتمه الرحلة العراقية یادی از محمد شریف
کشمیری سید جعفر کشفی دارالاسی
یو جردی احوال و آثار میرزا محمود
یو جردی علامه میرزا یحیی
مستوفی ید آبادی شرح
حال آیت الله صدرالد

بن صدر آیه الله حاج آقا حسین
 درجودی از دیدگاه آیه الله شبیری زنجانی شرح
 حال و آثار سید سعید اخترضوی خاندان مولانا
 زینب ابوالحسن مولانا شرح حال ملا محمد زرقی
 و شرح حال ملا مهدی زرقی از زبان فرزندش
 سرگذشت خودنوشت آیه الله سید احمد زنجانی
 به ضمیمه یک اجازه روایی و ترجمه علمی
 زنجان سرگذشت خودنوشت دکتر ابوالقاسم
 گرچی دو وقفنامه محمد فیضی
 صدرالدین بن محمد
 نوشتاری از علامه سید
 عبدالرزاق مقسم در مورد
 جناب میثم تمار

کتاب یونس علیہ السلام کے مِلّۃ مِلّۃ الامان

5

دوقصیده در مرثیه امیر شیخ مفید

چکیده: شخصت والای شیخ مفید عالم بزرگ شیعی در قرن چهارم و پنجم شاعرانی را بر آن داشته که درباره ایشان قصایدی بسرایند. در این گفتار دوقصیده از دو شاعر فاضل مصطفی جمال الدین (به زبان عربی) و سید علی موسوی گرمارودی (به زبان فارسی) می خوانیم.

کلید واژه: مفید، محمد، عالمان شیعه، قرن چهارم و پنجم، تاریخ تشیع - قرن چهارم و پنجم، ادبیات شیعی، شعر، جمال الدین، مصطفی، موسوی گرمارودی، سید علی.

اشاره
حدود بیست سال پیش (۱۳۱۳) به مناسبت هزارمین سال درگذشت شیخ مفید معلم امت (م ۲۱۳) کنگرهای باشکوه در بزرگداشت این مرزبان بزرگ مکتب تشیع در قم برگزار شد. از جمله بهترین آثار عرضه شده در این کنگره دوقصیده غزا و یس بر معنی بود. یکی به عربی از شاعر بزرگ عربی مصطفی جمال الدین قدس سره که اینک مدتی است چهره در نقاب خالک کشیده است، و دیگری به پارسی از بهارسی سرای بلندوازه سید علی موسوی گرمارودی.

از آنجا که این دوقصیده طالبان فراوان داشته و دارد و از سوی دیگر در دسترس همه نبوده آنها را در این شماره درج کردیم.

(کتابخانه)

* * *

مصطفی جمال الدین

چلوزک فی بغداد ظامنه سفی
وظلک فی طهران یحتضن الغربا
و انت ربیع من چنار محمد
تضوّع فی اردان (ساور) إذ هبّا

كَأَنَّ مَجَانِي (عُكْبَرَا) جِينِ لَحْصَبَتِ
تَدَوُّقُ فِي أَفْوَاهِ جَارَاتِهَا الْخِصْبَا
وَأَنَّ تَمَّامًا مِنْ قَلْبِ (قُحْطَانٍ) لَمْ يَجِدْ
شَرَايِئَتَهُ فَاغْتَارَ مِنْ (قَارِسٍ) قَلْبَا
فَهَبَّتْ لَهُ أَوْذَانُهَا وَ غُرُوقَهَا
وَلَاقَتْ عَلَى كَفِّهِ مَنَهِلَهَا الْخَلْبَا
وَعُقْبَاكَ يَا بَغْدَادُ أَنْتَ عَاوِزُ
وَإِنْ كُنْتَ أَنْجَبْتَ الْعِبَادَةَ الشُّهْبَا
فَلِأَنَّ الَّذِي أَرْضَعْتَهُ الْعِلْمَ وَالْجَمَا
وَوَفَّجَ اللَّفْيَ لَمْ يَرْضَعْ بَيْنَهَا الْحُبَا
أَذْرَبَ لَهُ قَلْبُهُ فَأَفْقَرْتَهُ زُؤَى
وَأَوْحَشْتَهُ دَرْبًا وَ بَدَّدْتَهُ صَحْبَا
وَسَكَّنَتْ حَتَّى فِي مَدَنٍ غُرُوقِهِ
فَخُنَّتْ بِهِ حَقِّي الْأُمُومَةِ وَالْفُرْقَى
وَلَكِنْ مَوْفُورَ الْجِنَاحَيْنِ أَنْ يَضُنَّ
بِهِ الْوَكُورُ يَوْمًا يَمْتَلِئُ الْأَفْقُ الرُّخْبَا
جُنُودَكَ فِي بَغْدَادَ كَانَتْ مَتْنِيعَةً
تَهْبِئُهَا جُورُ السَّلَاطِينِ مُنْصَبَا
يَطُوفُ بِهَا رُكْبُ (الْخُلَفَاةِ) مَوْهِنَا
مَتَّاقَةً أَنْ تُؤْذِيَ إِذَا وَطِئَ الثُّرَيَّا
وَيَرْتَادُهَا قَلْبُ (الْبُؤْيُوتِ) لَا يَمُوتَا
بِأَعْيَابِهَا الْأَغْصَانُ وَالْوَزْقُ الرُّطْبَا
تَضَائِقُ مَجْرَى دَجَلَةٍ مِنْ غُرُوقِهَا
وَسَيْتُ أَعَالِيهَا لَتَعْتَرِضَ السُّحْبَا

مصطفی جمال الدین

سید علی موسوی
گرمارودی

ودارت على (الكرج) (الرصافة) فانتهمت
 بـ (درب رباح) حيث كنت بها القلما
 ثم بكى الأفهام غرقى، فتثنى
 وقد بثمت حتى دحايلها العضى
 وخطبك أخلاط العقائد جوفها
 فترجى من عيتك مكثلة لنا
 تبارك (الغفار) بالرأي ناضجا
 فتجمله بيتا بأفواههم جشبا
 وتغزوهم منك اليدية بالضى
 وضوحا، وبالسلسل من رقة شربا
 وما برحت أفضائك الفيح فوقنا
 تامل زهوا، وهي مثقلة كسبا
 وتساقت الدنيا عبيرا، وبيتنا
 وبينك (الف) ما سها البطرا وأصبي
 ستنى مع الأجيال مدرسة لها
 (برامج) فى (أجر المودة فى القرى)
 تفرد فيها (ابن المعلم) منتهجا
 فأفقر من جاني، وأغنى الذي زنى
 جذورك فى بغداد أرقها العلوي
 وتفرقا الجعد اللفين بما حبا
 وأفتاك الحضرلة فى كل تلعو
 أضافتك... حيث رويها خصيب الجنا
 يشدك للسارين أنك نهجهم
 وما صنعوا - رغب الدجى - ذلك اللحن
 وتستك الأجيال منا كائنا
 صدارك تحبوبين عينك، أو نخي

كائك لم تخرج إلى الآن واقفا
 على الكرج من بغداد، تستطلع اللزنا
 و حولك أشباح يظنون: أننا
 نسينا القباب الحمر والغزل والسلبا
 ونادي (الرضي) (المرضى): ما مقامنا
 وهذا (الرضا) هلكت كتابته الشها
 تشمر مهناجا وخلف ضلوعه
 خراسان رقت (سود راياتها) سربا
 أتيك لم يغمض بنا خوف ظالم
 ولم تهبط قرع كاس الردى نجا
 أتيك والشارا حمر وفوقها
 دم (الصدر) تجلو نازة الليل والكربا
 أتيك نبي ما تهدم من هو
 تفرد الباغى فأوسع نجا
 قباب علي والحسين... فهل شكك
 قرين، ولامت هبنتها العرب القربا
 وهل أضربت (فارس) وأنكر (أره)
 وسكرت (الزيتون) أبوابها نذبا
 بلى... زار بغداد (ابن ملجم) فانتحت
 (تياشين) شمر فوقه تمسح العنبا
 وثنا من غلبا فلسطين (ثائر)
 لينقص عن أظفاره كحننا القبا
 وبغسل عن شذقي هجين مغرب
 دم العرب الأحصاح... واللوم العجا
 وهيات تجلو سحنة العبد غليل
 وهل طهر البحرين من دنس كلبا

جُدُوزَكَ فِي بَغْلَدَ شَقَّتْ فُرُوعُهَا
 ثَرَى النَّارَ حَتَّى عَمَّتِ الشَّرْقَ وَالْمَغْرِبَ
 تَرَضَّيْنَاهَا فِي قَعْرِ إِيْرَانَ (زَهْرِي)
 تَعَلَّمْ مِنْهَا الْحَزْمَ وَالْمَوْقِفَ الصَّلْبَا
 إِذَا سَارَعَتْ فِي (قَمَرٍ) دَقَّاتِ قَلْبِهِ
 تَبَاطَأَ (رِيغَانُ) فَطَارَ بِهَا رُغْبَا
 وَ إِنْ (أَرْهَضَتْ) أَفْلَانَهُ بِسُوءَةٍ
 تَوَجَّسَ رُتَانُ (الْكِرْمَلِينَ) فِي الْغَفْغَفَى
 يَصُولُ عَلَيْهِ الْكُفْرُ لَهْفَانٍ أَصْفَرًا
 فَيُلْقَاهُ جَمْرَ الْعَتَبِ، مَخْضُوضَ الْعَتَبِ
 فَيَرْجِعُ مَخْزِيًّا، وَ بَيْنَ شَفَاهِهِ
 حَصَى (طَلَبَسٍ) يَجْتَرُّ لَذْعًا، صَلْبَا
 وَلَكِنَّهُ يَخْتَارُ مِنْ عَدْرِ (جَارِهِ)
 بَدِيلًا ... وَ مِنْ خَزَائِسِ (بُتْرُولِهِ) إِلْبَا
 وَهِيَهَاتَ تَخْبِوْشُغْلَةُ الشَّمْسِ فِي الضُّحَى
 وَإِنْ طَالَ نَفْحُ الرِّيحِ فِي وَجْهِهَا حُفْبَا
 أَعَادَ لِأَمْجَادِ (الْإِمَامَةِ) دَوْرَهَا
 فَالْبَسَهَا دِرْعَ الْإِمَامَةِ وَ الْعَضْبَا
 وَ أَجْلَسَهَا فِي قِنَةِ الْعَرْشِ وَحَدَهَا
 لِيَعْرِفَ رَبُّ (التَّاجِ) أَغْلَامَهَا كَتْبَا
 وَهَوَّزَ (ظَلَّاعُ النَّبَا) لَهَا وَهَتْ
 لِأَنَّ الَّذِي قَدْ لَاتَ ٥ عَلَّاهَا الْوُثْبَا
 وَارْتَكَبَهَا الشَّوْطَ الَّذِي خُلِقَتْ لَهُ
 فَمَجَّازَتْ رِعَانَ الصَّخْرِ وَالْمُرْتَقَى الصَّغْبَا
 وَ نَزَّ يَا أَمَّا (سُقْرَاطُ) جَفْنًا فَإِنَّا
 تَجَرَّعَتْ كَأْسَ السَّمِّ كَى تُوقِظَ الْهَدْبَا

جُدُوزَكَ فِي بَغْلَدَ شَقَّتْ طَرَفُهَا
 وَطَارَتْهَا (الرُّوْحُ) الْخَمِيئُ إِذْ شَبَا
 فَكَطَّطَتْ عَلَيَّ (مَصْرِي) وَلَثَّتْ بِـ (تُونِسِ)
 وَأَحْدَثَتْ فِي (وَهْرَانِ) (خَرْطُومَهَا) ثَقْبَا
 وَ مَا صَرَّهَا أَنَّ الْمَنُونِ مُبَارَكُ
 عَلَيْهَا، وَ كَالَيْهَا يَكُشُّ لَهَا الْحَرْبَا
 وَ أَنَّ نَوَاطِيْرَ الْجَزِيرَةِ أَسْلَمَتْ
 مُحَارِبَتِهَا لِلصَّ، وَ اسْتَبَقَتِ النُّصْبَا
 وَ أَنَّ الْيَهُودَ اسْتَنْفِرَتْ حِينَ أَنْبَشَتْ
 بِـ (مَرْجِ الزَّهْوِيِّ) الْوَرْدَ فَاقْتَلَعَ الْغُشْبَا
 وَ أَنَّ الْهَضَابَ (الْعَابِلِيَّةَ) وَحَدَهَا
 أَعَادَتْ لِجَيْدِ الْعَرَبِ مَا رَسَّخَ الْهَضْبَا
 أَلْبِي صَخْرَهَا أَنْ يَسْتَرِيحَ بِجَنْبِهِ
 (جِزَامُ) يَتَّقِي جَوَارِثَهَا اللَّذْعَ وَ اللَّسْبَا
 وَ خَيْرٌ مِنَ السَّلَامِ الدَّلِيلُ جِمَارُهُ
 تَقَلَّبَ غَاوِيَهَا عَلَى لَفْجِهَا جُنْبَا
 وَ أَنَّ حُمَاةَ الْمُسْلِمِينَ تَجَمَّعُوا
 بِتُونِسَ كَى يَخْشَوْا مِنَ الْحَتْلِ الدُّنْبَا
 مَسَاكِينَ أَبْنَاءَ الْيَهُودِ تَشَقَّقَتْ
 أَكْفُهُمْ مِنْ طَوِيلٍ مَا ذَبَحُوا الْعَرْبَا ٥
 وَ طَالَتْ يَدُ (الْإِرْهَابِ) حَتَّى لَتَلَقَّعَتْ
 عَنِ الرُّوْحِ إِذْ يَغْتَالُهَا ظَالِمُ غَضْبَا ٥
 وَ أَنَّ أَخَا (أُمِّ الْمُتَعَارِكِ) بِإِذِلُّ
 قُصَارَاهُ كَى تَسْتَمِرَّنَا الدَّلَّ وَ الْكِذْبَا
 تَأَرَّجَتْ فِي (الْحَفْيَةِ) وَ (الْحَفْرِ) حَاقِدُ
 تَنْمُرُ فِي طِفْلِ وَ تَاكَلُوْهُ نَفْيُ

وَأَقْفَتْ صَوَارِيحُ إِلَى الْقُدْسِ وَجْهَهَا
فَكَفَّتْ وَمَالَتْ تَحْضُدُ التَّيْنَ وَالشَّعْبَا
وَيَا جِبِلَّ (شعبان) اصْدُوا إِنَّ خَلْفَكُمْ
صِفَالُ التَّوَاضِي، وَ الْعَقِيدَةُ، وَ الرِّبَا

دمشق: ۱۳۴۴/۴/۱۵

* * *

صدای سبز

اول اردیبهشت، آنک دو روزی دیگر است
روی گل از جوش مستی چون لهیب آذر است
گل تواند بود هر فصلی اگر در بوستان
لیک آن را در بهاران رنگ و بویی دیگر است
فی همین روی زمین پوشیده از یاس بنفش
سبزه هر برکه هم پوشیده از نیلوفر است
هر گل از شبنم به کف آینه ای دارد پگاه
کز پی دهلر زخسار عرویس خاور است
پرده ای از پرنیان زرنگار است آبنشار
تارش از خورشید زین، یودش از سیر تراست
گیسوان بید افشان است روی برکه ها
برکه ها آینه آن گیسوان عنبر است
در میان شاخ و برگ سبز و انبوه تمشک
آشیان سیره ای یا مرغی سیمین بر است
سبز در سبز است کوه و دشت و هامون را قبا
سنگ را هم از خز، نازک قبای در بر است
چون صدای رعد پیچد در بهار کوهسار
سبز بیند چشم آن را اگر چه دور از باور است
جویبار آینه جاری میان باغسار

وین شگرف آینه را بین زیر لب خنیاگر است
بازی نو با وگان شعر مست بره ها
دشت را انبارد از حسی که شادی آور است
تا چه دارد این نسیم نوبهاری در نفس
کاین جهان مرده را چون جان درون پیکر است
باز گفتم خرمی های بهاران را به دوست
تا دهد پندی مرا زان لب که تنگ شکر است
گفت: کاخ نوبهاران گر چه بس زیبا بود
ای دریا کاخر و انجام بی یام و در است
هر گل اردیبهشتی پژمرد فردا به دی
هر مته آذار را در پی خزان آذر است
این چنار راست قامت را که بینی در بهار
دی چنان خم گردد از طوفان که گویی چنبر است
آبشار از سورت سرما به جا ماند خموش
واژگون است که قندیل یخ از پا تا سر است
آشیان سیره بر هم ریزد از طوفان و باد
مرغک بی آشیان آواره جوی و جر است
فی دگر روی زمین پوشیده از یاس بنفش
فی ز نیلوفر اثر نر بونه و فی گلبر است
گر صدای رعد پیچد در میان کوهسار
نعره دیو است گویی یا هرای اژدر است
خرما آن نوبهارانی که در آن هر گلی
جاودان شاداب ماند گر سمن یا غبهر است
فرخا آن بوستانی کاندلر آن باد خزان
ره نبندد برگی، گر یاس یا سوسنر است
گفتم او را تا کلام است آن بهاران کاین چنین
در امان از سورت سرما و باد صرصر است

گفت آن بستان جاوید و بهار بی خزان
 باغ علم است و بهار درس برگرد دفتر است
 یک اشارت هم مرا اکنون به یاد آمد خطیر
 جایگاه یاد کرد آن اشارت ایدر^۱ است
 آن چنان کاندید جهان باغی نتوان یافت سبز
 کآن نه محصول تلاش و کوشش برزگر است
 باغ و راغ علم و دانش نیز چون بینی درست
 سبز و آباد از تلاش سبز هر دانشور است
 گر چه دانشمند می یابد ز دانش زب و فر
 زیب دانش هم ز دانشور چه زراز زرگر است
 تیغ جوهر گیرد از سر پنجه جنگ آوران
 ورنه آهن پاره ای در دگه آهنگر است
 رخس با همیز^۲ رستم، رخس رستم می شود
 ورنه اکنون هم سنگان^۳ پُرزاسب و استر است
 رخس دانش هم سواری فصل خواهد رستی
 این هیون^۴ توسن بود هر چند نیکوگوهر است
 مرد تقوا می تواند شد بر این توسن سوار
 علم بی تقوا سِتْرُون^۵ علم بی دین، ابر است
 رستم این هر دو میدان گر همی جویی زمن
 گوشت نام کسی را کویلی گندآور^۶ است
 مرد مردان علوم دین حق، شیخ مفید
 کوبه میدان فضیلت یک تن و صد لشکر است
 عرصه های دین و ایمان را یگانه پیشتاز
 پیشه های علم و عرفان را همان شیر نر است
 عالم کامل، امام عالمیان متقی
 کمترین وصفش فقیه بیت اطهر است
 همچو سیمرخ افق پرواز در آفاق علم

قاف تا قافش معانی زیر بال و شهر است
 فخر او را بس که گوید «حجت حق» در شناس
 شیخ، ما را محرم راز است و ما را یاور است^۷
 داعی حق، رهنمای حق و یاور حق بود^۸
 کاین فرازین رتبه او را نزد پور حیدر است
 آن امام حجت غایب، مهدی آل علی
 کآفرینش را نظر بر چهر آن مه منظر است
 لختی اکنون رویگردانه سخن را سوی او
 آن که داغ هجر او در دل چو زخم خنجر است
 گویش ای آشنای آشنایان جهان
 ای علی صولت که صد شیخ مفیدت قنبر است
 دانست عشق سیه روی چو من نبود مفید
 صد هزارانت به از من خانه زاد و چاکر است
 لیک من هم در صف عشاق روت، استاده ام
 سر برآور تا ببینی چشم من هم بر تو است
 روح این مجلس تویی و هر که در این محفل است
 عاشق آن درگه است و چاکر آن محضر است
 مقصد و مقصود اصلی از مفید و مستفید
 چون نکوبینی تویی، گیرم مخاطب دیگر است
 شاهد «ایاک لعنی و اسمعی یا چاره»^۹ هم
 شور گرم رودی و این شعر او در دفتر است

پانوش

۱. عکیر: بلد الشیخ المفید علی مقربه من بغداد.
۲. الحارة التي كانت يسكنها الشيخ المفید و فيها مسجده و مجلسه المكثف بـ مختلف النظار و المتكلمين: أشاعرة و معتزلة و زیدیه و غیرهم.
۳. الأخلاط: الأصناف السخوطه، و الخوف جمع الخوف.
۴. إشارة إلى قول الرضی یستنهض الفاطمیین فی مصر و یثبت نسبهم عندما طلب العباسیون من الشیخ المفید و طلبه التوقيع علی محضر یطعن بنسبهم.

ما مقامی علی الهوان و عندی

بقول صارم و آنف حنی

۵. اشاره إلى المساولات المتكررة من بعض الزعماء العرب، لصقل وجه النظام العراقي وقسوفه من جديد إلى العالمين العربي والإسلامي.

۶. في الأبيات الأربعة إشارة إلى محاولة الأمريكان إنقاذ الرهائن في أول الثورة الإسلامية واحتراق طائراتهم في صحراء علبس في الحادثة المروفة. ثم إثارته النظام العراقي وإبداء دول الخليج لحرب استمرت ثلثي سنوات لم تستطع إسقاط الثورة.

۷. لاث العسامة لغها وعصبها.

۸. سقراط الفيلسوف المعروف الذي حكم عليه أن يتجرع السم، و فيه إشارة إلى قول الإمام الخميني - حين شبه أمره بالهفاف الحرب بأنه (يتجرع السم).

۹. الخفجي وحفر الباطن موقعان على الحدود السعودية الكويتية دارت بهما الموقعة التي سبقتها النظام العراقي: (أمر المعارك)

۱۰. گفت جینت.

۱۱. (شعبان) هو الشهر الذي وقعت به الانتفاضة على النظام عام ۱۳۴۱هـ. فأسقطت أربع عشرة محافظة، وكادت بغداد تسقط لولا دعم الأمريكان السماح لطائراته وصواريخه بالانتفاضة على المدنيين الثائرين.

۱۲. چکامه ای در بزرگ داشت شیخ الشیوخ محمد بن نعمان، معروف به شیخ مفید، به مناسبت برگزاری کنگره هزاره وفات او، قر ۲۸ تا ۳۰ فروردین ۱۳۷۲.

۱۳. سیره (= سهره) پرندۀ ای کوچک و غوش آوا.

۱۴. تخنیا صغیر، آواز خوان، سرودگوی، نوازندہ.

۱۵. تنگ در لغت به معنی «بار» آمده است. بنابراین تنگ شکر

یعنی بار شکر و کتابه از شکرین دهانی است. اما به سبب معنی مشهورتر تنگ، ایام به تنگی دهان نیز دارد.

۱۶. سوزت، حذت و شدت و تیزی هر چیزی.

۱۷. جگر شکاف در زمین، نهر برای کشیدن زهاب.

۱۸. هُرا: آواز مهیب چون صدای وحوش. در شعر گاه به تخفیف (= هُرا) آورند، هُرا نیز تلفظ می شود.

۱۹. صُصر: باد سخت و سرد.

۲۰. ایدر: اینجا

۲۱. مهمیز: اسب انگیز، آهنی بر پاشنه چکمه سوارکاران که بدان اسب را برانگیزند.

۲۲. سنگان، شهری به خراسان (بزرگ)، مادر سهراب، پسر رستم، دختر شهریار آن شهر بوده، چنان که مشهور است. رستم روزی توان حدود به تنهایی به شکار رفته بود و چون بخت، رخس او به دست مردمان شهر افتاد و وی، به طلب اسب، بدان شهر رفت و ... اسب خویش بیستاند و با دختر شاه سنگان، ازدواج کرد و سهراب از وی پدید آمد، لغت نامه دهخدا.

۲۳. هیون، اسب، شتر.

۲۴. گندآور: سلحشور، جنگاور.

۲۵. در نامه ای از حضرت مهدی، صلوات الله علیه، به شیخ الشیوخ مفید (ره) آن امام همام او را یاور خود می نامد. آغاز نامه چنین است: «هذا کتابنا الیک ایها الأخ الولی و السخلص فی وُدنا الصفی و الناصر لنا الولی ... در ادامه همین نامه است که او را محرم راز خود خطاب می فرمایند. (بسم الاتزان ج ۵۳، ص ۱۷۶) و نیز رجوع فرمایند به مقاله «امام زمان، علیه السلام» و شیخ مفید از سید مهدی شمس الدین، روزنامه اطلاعات، شنبه ۲۱ فروردین ۱۳۷۲، شماره ۱۹۹۸.

۲۶. در نامه ای به تاریخ پنج شنبه ۲۳ ذی الحجه الحرام ۱۴۱۲. امام سلام الله علیه، خطاب به شیخ مفید، مرقوم فرموده اند: «من عبثتک للمرابط فی سبیلہ الی ملهد الحق و دلیلہ، یدر الله الرحمن الرحیم. سلام علیک ایها الناصر للحق، الدلی الی کلمه الصّدق ...» (احتجاج طبرسی، ج ۲، ص ۴۹۹).

۲۷. ایاک یعنی واسمی یا جاره، از امثال سائره عربی است. یعنی تو را قصد کرده ام. ای زن، تو گوش کن! تقریباً نظیر این مثلی فارسی، به در می گویم، دیوار بشنود.